

Obsah

Úvod – Příběhy minulé a současné	11
<i>Helena Maňasová Hradská</i>	
Výstavní projekt Boty. Odras tradice. Cíle, přístupy, metodologie	19
<i>Lucie Trejtnatová, Gabriela Rožková</i>	
Kulturní dědictví jako inspirace – motivace – závazek	25
<i>Hana Dvořáková</i>	
Sbírkový fond obuvi Etnografického ústavu Moravského zemského muzea	29
<i>Gabriela Rožková</i>	
Obuv – součást tradičního lidového oděvu	37
<i>Gabriela Rožková</i>	
Současní výrobci krojové obuvi na Moravě	57
<i>Věra Colledani</i>	
Současnost obuvnického průmyslu – vliv fenoménů globalizace a lokalizace na výrobu obuvi	67
<i>Eva Klabalová</i>	
Implementace pletených a senzorických materiálů do módního průmyslu	73
<i>Oldřich Vojta</i>	

Katalogová část

Mikuláš Crla	86
Blend Tone – pánské sandály / Blend Tone – men's sandals	
TEX 14 957	87
Mužské krpce / Men's peasant shoes	
Amálie Magdaléna Mičochová	88
„Folklorní rajda“ – dámské kozačky / „Folklorní rajda“ – women's boots	
TEX 18 900	89
Pryžové krpce / Rubber peasant shoes	
Pavel Ochonský	90
Vlašák – pánské dřeváky / Vlašák – men's clogs	
TEX 51 236	91
Dětské sandály s dřevěnou podešví / Children's sandals with wooden soles	
Barbora Bjalková	92
Brokát – minimalistické sandály s historickým nádechem / Brocade – minimalist sandals with a historical touch	
Klára Coufalová	93
Baletní folklór – dámské lodičky / Ballet folklore – women's shoes	
TEX 49 623	94
Ženské vrapené holínky / Women's wrinkled boots	
Karolína Poslušná	95
Reversed – dámské vysoké boty / Reversed – women's high boots	
Adrián Franko	96
Tenisky / Sneakers	
TEX 14 982	97
Dětské textilní papuče / Children's textil footwear	
Lucia Aurora Baranová	98
Project Folk 1901 – dámské lodičky s holenním návlekem / Project Folk 1901 – women's shoes with shin guards	
TEX 55 447	99
Ženské šněrovací boty – brynelky / Women's lace-up shoes	
Anna Trtílková	100
Vesna – dámské pantoflíčky / Vesna – women's slippers	
TEX 15 398	101
Ženské stěvícové – kordybánky / Women's shoes – kordybánky	
Martin Zboján	102
Mini B.O.X – pánské sandály / Mini B.O.X – men's sandals	

Barbora Olejníčková	103	Michaela Hofmanová	120
A Touch Of Nature – nazouváky s „tetováním“ /		V novém kožíšku – dámské zimní nazouváky /	
A Touch Of Nature – slippers with „tattoo“		In a new fur coat – women’s winter slippers	
Michaela Žáčková	104	TEX 52 777	121
Kašava – dámské lodičky / Kašava – womens’s pumps		Ženská zimní kotníková obuv – meltonky / Women’s winter ankle boots	
TEX 49 701	105		
Mužské krpce / Men’s peasant shoes – krpce		Dáša Marta Ďurovcová	122
		UFO – dámské boty s holenním nástavcem /	
Tereza Sedláčková	106	UFO – women’s shoes with shin guards	
Úpletové kozačky / Knitted boots		TEX 14 963	123
TEX 53 669	107	Mužská obuv s tvrdou holení – čizmy / Men’s boots with stiff uppers	
Mužská textilní obuv – súčanské papuče /			
Men’s textile footwere – súčanské papuče		Emily Danny Zima	124
		Diva Hřebečská – lakované baleríny na platformě /	
Zuzana Líšková	108	Diva of Schönhengster land – lacquered ballerinas on platform	
ZUNA – dámské stěvícce / ZUNA – women’s shoes		TEX 4357	125
TEX 16 665	109	Ženské stěvícce bez podpatku / Women’s flat shoes	
Ženská obuv s vrapenou holení / Women’s wrinkeled boots			
		Magda Křížková	126
Martin Severa	110	Brauchtum – dámské stěvícce / Brauchtum – women’s shoes	
Recyklováno / Recycled		TEX 4081	127
TEX 14 991	111	Ženské šněrovací stěvícce / Women’s lace-up shoes	
Ženské šněrovací stěvícce – šlifle / Women’s lace-up shoes			
		Linda Plachá	128
Anežka Justová	112	Dámské stěvícce / Women’s shoes	
Dámské lodičky / Women’s shoes		TEX 17 650	129
TEX 14 947	113	Ženské stěvícce se stuhou a přezkou /	
Ženská polovysoká obuv – jančary / Women’s semi-high shoes.		Women’s shoes with a ribbon and buckle	
		Arnošt Mikulička	130
Patrik Stašek	114	Zabijačka aneb Drag Queen is the new folklore –	
Fluid – pánské nazouváky / Fluid – men’s slippers		dámské boty v pánské velikosti /	
TEX 54 441	115	Murderish or Drag Queen is the new folklore –	
Mužské pantofle s dřevěnou podešví /		women’s shoes in men’s size	
Men’s slippers with wooden soles		TEX 16 699	131
		Ženské vysoké boty s vrapenou holení – shrnovačky /	
Silvie Gajdůšková	116	Women’s wrinkeled boots	
Dámské kozačky / Women’s boots			
TEX 54 428	118	Natalia Titova	132
Ženské holínky s vrapenou holení – čizme /		Barvy folklórního dědictví – baleríny /	
Women’s wrinkled boots – čizme		Colours of folklore heritage – ballerinas	
Katarína Nemcová	119	TEX 4 038	133
Kôň náš každodenný – dámské vysoké boty /		Ženské šněrovací stěvícce s přehnutým jazykem /	
Horse OUR EVERYDAY – women’s high boots		Women’s lace-up shoes with a folded tongue	

Kristína Hergovičová	134
Dámská holeňová obuv / Women's shin boots	
TEX 49 942	135
Mužská obuv s tvrdou holení / Men's footwear with hard shin guards	
Michaela Koreňová	136
Naháňačka – stěevíce z Hanej / Naháňačka – shoes from Haná	
TEX 16 847	137
Ženské stěevíce s tepanou přezkou – picórové stěevíce / Women's shoes with hammered buckle	
Veronika Vodičková	138
Barnett – sandály / Barnett – sandals	
TEX 54 140	139
Dětská kotníková obuv s asymetrickým zapínáním / Children's shoes with asymmetric fastening	
Vít Šimon Andrášek	140
Knoflík – sandály / Button – sandals	

Projekt vychází z dlouhodobého konceptu Etnografického ústavu MZM *Tradice a design*. V jeho rámci již byly úspěšně realizovány výstavy *Memory I. – Liběna Rochová reflexe tradic v oděvních objektech* (Brno, 2012) a ve spolupráci s ateliérem Design oděvu FMK UTB *Budoucnost tradice I.* (Brno, 2015) a *Budoucnost tradice II.* (Mikulov 2016). Odraz tradiční lidové kultury v různých uměleckých odvětvích a svérázných hnutích reflektuje i část stále expozice *Tradiční lidová kultura na Moravě v zrcadle času* připravená pracovníci Etnografického ústavu MZM.

Na začátku výstavní aktivity bylo kurátorkou Etnografického ústavu vybráno na čtyřicet párů obuvi ze zdejšího fondu. Výběr byl realizován tak, aby nabízel mužské, ženské i dětské boty ze souboru tradiční i dobové módní obuvi. Kritériem při výběru inspiračního portfolia byla také regionální, materiálová, stříhová a technologická rozmanitost. Bylo ponecháno na mladých designérech, čím nechají ovlivnit svou fantazii. Každý z autorů si měl najít inspirační prvek, který mohl spočívat v použití tradičních výrobních materiálů a technologických postupů, stříhů, aplikaci funkčních a výzdobných prvků apod., nebo pojmout objekt z muzejní sbírky jako celek. Ten pak na základě zpracovaných rešerší a moodboardu obhájit a dále výtvarně i řemeslně ztvárnit.

V zadání pro studenty stálo: „vytvořit nositelný pár obuvi ve velikostním čísle autora či autorky tak, aby jej sám tvůrce mohl otestovat.“ Na kolekci pracovali studenti ateliéru Design obuvi tři až šest měsíců. Vznikla různorodá pojetí bot od minimalistických nazouvaků po sofistikovanou vysokou obuv odrážející konkrétní region, nositele či je interpretací všech zmíněných podnětů designérem současné generace.

Dílna ateliéru Design obuvi.
Foto: AOB FMK UTB

Sklad pomůcek ateliéru Design obuvi.
Foto: AOB FMK UTB

Zvolený koncept neumožňoval autorům širší chronologické či typologické členění výstavy. Rozhodli se proto, že prostor výstavy bude v jedné části organizován a vizuálně ztvárněn jako situace, které se fiktivní nositelé vystavované obuvi, tradiční i designové, mohli či mohou účastnit. Touto dějovou linkou se stala hodová zábava. Organizačním kritériem v druhé části výstavy byl vztah mezi inspiračním zdrojem, tj. předmětem z fondu Etnografického ústavu MZM, a konkrétní realizací studenta ateliéru Design obuvi. Vystavené předměty byly doplněny o informace přibližující proces vzniku nové obuvi, jeho cestu od inspirace a návrhu až ke konkrétní realizaci.

Pohled do výstavní instalace. Foto: Marie Zdráhalová, UTB

propojení špičkového produktového a módního designu s tradiční kulturou této bohužel dnes již zaniklé organizace. Novým impulzem, který otevřel dveře pro spolupráci zdejších kurátorů a designu, tentokrát ve vazbě na tradiční lidový oděv, se v roce 2012 stala výstava přední české módní návrhářky a designérky Liběny Rochové. Instalace *MEMORY – Liběna Rochová reflexe tradic v oděvních objektech* představila silnou vazbu autorky na prostředí domova, která aplikovanými krojovými detaily organicky doplnila abstrahovanou formu svých textilních objektů. Znalost tradičních technik, materiálů a schopnost propojení s módními trendy se následně promítla i do posunu oděvního modelu z kolekce *MEMORY II.* do role muzejního exponátu, s nímž se návštěvník setká v závěru nedávno otevřené stálé expozice Etnografického ústavu MZM *Tradiční kultura na Moravě v zrcadle času* (2022).

Úvahy o propojení zdánlivě obtížně slučitelných rovin muzejního a univerzitního pracoviště přivedly v roce 2015 Etnografický ústav MZM ke spolupráci s ateliérem Design oděvu Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně ústící do výstavy *Budoucnost tradice*. Projekt, zaznamenávající aktuální tvorbu inspirovanou dědictvím minulosti jak pedagogů, tak studentů z oblasti módního designu, představil tradiční lidovou kulturu na Moravě v poněkud jiné rovině, než na jakou jsme v rámci kulturně stereotypních představ o moravském venkovu zvyklí. Subjektivní pohled mladé generace na tradované „obrazy“ národopisné pokladnice Moravy se prostřednictvím oděvních modelů a drobných šperků kreativně posunul. Nastupující zlíňští designéři přistoupili k tradici s odvahou, která ji respektovala, ale nezvedala na piedestal v podobě trpaslíka ve vyšívaném kroji. S přihlédnutím k designu nabízí tradiční kultura vedle estetického zážitku další dosud ne příliš zohledněný úhel pohledu, a to důraz na šetrnost k životnímu prostředí. Aktuální téma udržitelné spotřeby, šetrného využití místních surovin je spojováno s životním stylem venkovské společnosti. Ukazuje se, že prostřednictvím tradičních technologií a technik můžeme přispět k výchově k ekologicky šetrné udržitelné spotřebě. V tomto bodě se protíná tradice s principy dnešního slow designu zohledňujícího řemeslné kvality a estetické hodnoty výrobků.

Budoucnost tradice I, EÚ MZM, Brno, 2015.
Foto: Jan Cága, MZM

Budoucnost tradice I, EÚ MZM, Brno, 2015.
Foto: Jan Cága, MZM

S vědomím závazku vůči spravovanému kulturnímu dědictví pracuje Etnografický ústav MZM cíleně s konceptem propojení tradice a současného designu i nadále. V rámci výstavních projektů *MEMORY Liběna Rochová* (MZM 2012), *Budoucnost tradice I.* (MZM 2015 ve spolupráci s UTB Zlín, ateliér oděvního designu) a *Budoucnost tradice II.* (Mikulov 2016, spolupráce UTB Zlín, ateliér oděvního designu) dokazujeme, že muzeum není jen „kamenou“ institucí, kterou vyhledávají staromilci a členové folklórních souborů, ale že návrat ke kořenům prostřednictvím designu je jednou z cest, jak zůstat v době globalizace unikátní a osobití.

Citované dlouhodobější výstavní projekty doplňují krátkodobé intervence jak v rámci stálé expozice, tak i ve veřejných prostorách muzejní budovy jako takové. Tyto krátkodobé vstupy jsou postaveny na konfrontaci předmětů minulosti a průniku objektů designu dneška s cílem představit tradici jako živorodý prvek spojující přítomnost s minulostí. Mnohotvárné kulturní dědictví je zavazující pro celou společnost, pakliže se tak děje na pozadí národopisně silného regionu Moravy, je tento závazek o to větší.

Výstavní projekty Etnografického ústavu MZM realizované v rámci konceptu *Tradice a design*:

MEMORY – Liběna Rochová reflexe tradic v oděvních objektech, Brno, MZM, 16. 10. – 31. 12. 2012

Budoucnost tradice I. (ve spolupráci s FMK UTB Zlín, Ateliér Design oděvu), Brno, MZM, 23. 6. – 31. 12. 2015

Budoucnost tradice II. (ve spolupráci s FMK UTB Zlín, Ateliér Design oděvu), Mikulov, Regionální muzeum v Mikulově, 6. 5. – 21. 8. 2016.

Intervence I. – Jídelní židle Máňa, autorka: Miriam Danielková. Halabala festival 2022, Hlavní cena v kategorii Design nábytku – závěrečná práce. Brno Art Week, MZM, 17. – 23. 4. 2023

Intervence. – Florální objekt, autor: Přemysl Hytych. Brno Art Week, MZM, 21. 4. – 12. 5. 2024

Boty. Odras tradice (ve spolupráci s FMK UTB Zlín), Brno, MZM, 17. 10. 2024 – 13. 4. 2025

Ve venkovských lokalitách blízkých městům se od konce 19. století začala prosazovat řemeslně zpracovaná módní obuv, o něco později boty vyrobené továrně. K všednímu oblečení mužů i žen se téměř na celém území Moravy prosadily konfekční polobotky, z velké části vyráběné v Baťových obuvnických závodech. Do obecné populace se rozšířily především díky husté síti prodejen této firmy.

Na širším Brněnsku se na počátku 20. století k přetrvávajícímu ženskému tradičnímu oděvu nosily šněrovací střevíce ze soukenného nebo sametového materiálu kombinovaného s koženou špičkou, kterým se říkalo *šliffre*. Hrubé nízké střevíce na běžné nošení po vesnici se označovaly jako *šópake* a na cesty za prací se v Brně kupovaly polobotky *hóšuche* nebo *hóšuške*.³¹

Ženská kotníková obuv, Brněnsko, konec 19. století, EÚ MZM, inv. č. TEX 53 438. Foto: Karolína Macháčková, MZM

Od dvacátých let 20. století se i ve venkovských botnicích uplatnila zimní obuv vyráběná v Baťových závodech. Jednalo se o boty, které na svršku kombinovaly useň s vlněnou počesanou tkaninou meltonem, od kterého se odvozoval i název samotných bot – *meltonky*. Zapínaly se naboku kovovými nýtky, drobnými knoflíčky nebo přezkou. Jejich ozdobný okraj imitoval perziánovou kožešinu.

Muži obecně začali odkládat tradiční oděv i obutí a přecházet k dobové módě dříve než ženská část populace. Bylo to dáno jejich větší mobilitou a intenzivnějším sociálním kontaktem s širším okolím. Na fotografiích z počátku 20. století z Brněnska, Slovácka a dalších lokalit, můžeme často pozorovat muže, kteří mají horní polovinu těla oblečenou do tradičních součástí, kalhoty však již mají ušity z továrně vyrobených vlněných látek a obuty mají dobové polobotky či vysloužilou vojenskou šněrovací obuv. Časté jsou také fotografie, na kterých je muž v civilu či vojenské uniformě a žena v tradičním kroji.

Jančary, sometky, brynelky – ženská polovysoká obuv

Pod vlivem městské módní obuvi začaly od druhé poloviny 19. století ženy z různých moravských regionů obouvat šněrovací boty sahající do poloviny lýtek. Dle lokality bývaly označovány termíny *jančary*, *střevíce*, *haklíkové boty* či například *sometky*. Tato obuv se šila z hovězí nebo telecí usně, z textilu, případně se také oba materiály kombinovaly.

³¹ LUDVÍKOVÁ, 1979, s. 48.

Ženské kotníkové střevíce, Brno – Horní Heršpice, 20. léta 20. století, EÚ MZM, inv. č. TEX 52 366. Foto: Karolína Macháčková, MZM

Na přelomu 19. a 20. století se tento typ obuvi rozšířil na Uherskohradištsku do té míry, že ještě před první světovou válkou v podstatě vytlačil z používání vysoké vrapované čižmy.³² Svršek zde obuvníci vyráběli z hovězí usně, pro slavnostní příležitosti byly boty z lakované kůže. Šněrovadlo se uchycovalo do až dvaceti párů černých háčků – *haklíků*. Boty bývaly zdobeny vysekaným dekorem, pro větší efekt podloženým bílým plátnem. Horní okraj bot mohl být dle lokálních zvyklostí buď rovný, nebo tvarovaný do vlnovky. Na Hanáckém Slovácku uchycovaly šněrovadlo háčky zlaté, zlatě býval okován také podpatek. V Kobylí a Velkých Bílovicích měly boty horní okraj ozdobený zoubky v cihlové nebo černé barvě. Svršek boty nesl výšivku, vybíjené části bývaly efektně podloženy páskem červené usně.

Polovysoké šněrovací boty se uplatnily také k ženskému tradičnímu oděvu na Valašsku. Šily se z usně, sukna či z vlněného atlasu a říkalo se jim *brynelky*.³³ Obuv šitá z textilních materiálů mívala po celém obvodu bílého šněrovadla a horního okraje jednoduchou výšivku provedenou bílou bavlněnou přízí.

Termínem *bodgan* se označovaly ženské polovysoké šněrovací boty v německých jazykových ostrůvcích na Vyškovsku. Také zde bývaly buď celokóžené, textilní, případně kombinované. Zdobila je bohatá výšivka bílou nití a na podešvi nožem vyřezávaný a v částech probarvovaný geometrický dekor, který vynikl například při klečení v kostele.

Kordovánky, čižmy, faldovačky – vysoká holeňová obuv

Pozůstalostní soupisy, sirotčí knihy a jiné písemné prameny dokládají nošení kožené obuvi s vysokou holení ve venkovském prostředí na Moravě již během 18. století,³⁴ ikonografické prameny pak přinášejí poznatky o její podobě

³² TARCALOVÁ, Ludmila. *Kroj na Uherskohradištsku*. Uherské Hradiště: Klub kultury v Uherském Hradišti, 2013. s. 168–169.

³³ DRÁPALOVÁ, Lenka – Tichá, Jana. *Jak jde kroj, tak se stroj. Katalog expozice o tradičním odívání na Valašsku*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v Přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, 2017. s. 289.

³⁴ Srovnej ŠTÝBROVÁ 2009, s. 145, TARCALOVÁ 2013, s. 86.

obuv k tradičním lidovým oděvům z Podluží, kterou vyrábí stále stejným způsobem, za použití neměnné technologie. V době spolupráce s dědečkem byla dílna schopna vyprodukovat až sedm párů obuvi týdně, přičemž oba ševci měli jednotlivé výrobní fáze rozdělené. Při samostatné činnosti je Marek Tureček schopen zhotovit průměrně čtyři páry bot týdně. Obuv šije přímo pro jednotlivé zájemce na zakázku. Nejprve odebere míry, tedy délku chodidla, šířku přes prsty, obvod a výšku nártu, obvod přes patu a šířku lýtka. Míry přeneše pomocí stříhu na usňový materiál a vyřízne jednotlivé dílce, ze kterých sešívá svršek. Holeňová část mužských podlužáckých bot je navíc zdobena výšivkou. Sešité holeně se obrátí naruby, aby se schoval šev, nárt je podložený podšívkou.¹⁰ Základním materiálem na svršky a holeně krojových bot je různě povrchově upravená (např. lakovaná) hovězí useň nebo jemná kozinka. Na podrážky, podpatky a výztuže se používá hovězí nebo vepřový krupon.¹¹ Useň je nutné uchovávat vláčnou, před zpracováním se ještě vlhčí.

U krojové obuvi z některých folklorních oblastí se používají dva typy vrapení. První tzv. hranaté, si pan Tureček připravuje na speciálních dřevěných formách sám. Druhý typ vrapení pro něj zpracovává paní Jindra Šťasná ze Svatobořic-Mistřína, které z počátku s manuálně náročným úkonem radil výše zmiňovaný dědeček pana Marka, František Tureček.¹² Zdobné prvky na obuv, jako jsou například hedvábné střípce, si, stejně jako všichni výrobci obuvi, zhotovuje sám. Kovové podkůvky na podrážky a podpatky kupuje a následně upravuje dle proporcí jednotlivé boty.

Během rozhovoru pan Tureček konstatoval, že za dobu jeho působení v oboru, se výrazně změnila rozměry používané obuvi. Z tohoto důvodu je nyní nutné upravovat výzdobné vyšívané prvky, a to buď přidáním části vzoru, nebo jeho protažením. S novodobými povrchy cest a chodníků vzrostly také nároky na kvalitu podrážek. Zatímco začátkem 20. století byly cesty většinou hliněné, travnaté nebo dlážděné kameny, dnes se majitelé bot pohybují po betonových dlaždicích či asfaltovaných cestách, na kterých dochází k rychlému opotřebování původních kožených podrážek.

V počátcích obuvnické činnosti měl Marek Tureček snahu o výchovu pokračovatele. Vzhledem k časové náročnosti odborné přípravy a s přihlédnutím k velkému množství zpracovávaných zakázek, není v jeho silách nástupce adekvátně vyškolit.

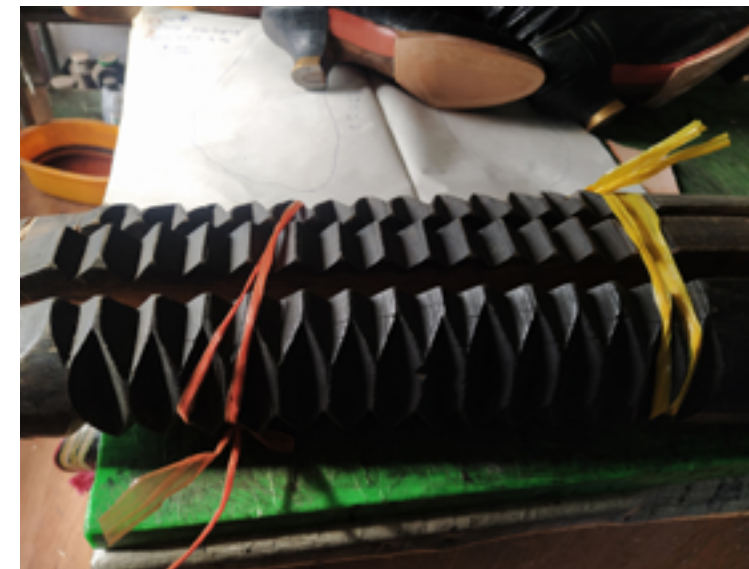
Martin Tomašík z Josefova (okres Hodonín) také získával ševcovské zkušenosti prostřednictvím spolupráce s dědečkem Josefem Janulíkem, uznávaným výrobcem krojové obuvi, držitelem ocenění Mistr lidové umělecké výroby a Nositel tradice lidových řemesel za dodržování tradičních postupů. Josef Janulík se vyučil v Tvrdonicích, v dílně tradičního ševcovského mistra Františka Bartoše. Stříhy módních městských bot se naučil v učňovské škole v Hodoníně. Přes tvrdonickou správkárnu firmy Baťa,

¹⁰ MALÝ, Jan. *Švec z Podluží šije boty a vyšívá*. Online. 2010. Dostupné z: <https://www.ireceptar.cz/zajimavosti/svec-z-podluzi-boty-sije-i-vysiva.html>. [cit. 2024-1-24].

¹¹ Krupon je kvalitní kůže získaná z oblasti beder a zad dobytčete.

¹² ŠMÝD, Zdeněk. *Vraperka musí mít především silné prsty*. Online. 2009. Dostupné z: https://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/vraperka-musi-mit-predevsim-silne-prsty20090901.html. [cit. 2024-2-24].

kde byl po vyučení zaměstnán, se dostal k samostatné výrobě obuvi. Následně v práci pokračoval v Lanžhotě, kde v dílně pod patronací ÚLUV obul řadu folklorních souborů i dechových hudeb.¹³

Forma na vrapení vysokých bot z dílny Martina Tomašíka Josefov, 2024.
Foto: Věra Colledani, MZM

Martin Tomašík zhotovuje krojovou obuv z různých národopisných oblastí. Největší objem výroby tvoří boty z Podluží, Hanáckého Slovácka, šije také obuv z Kyjovska, Horňácka a dalších etnografických regionů. Jako doplňkový sortiment vyrábí historickou obuv, opasky a další kožené galanterní zboží. Stejně jako pan Tureček, i Martin Tomašík dodržuje zděděné výrobní postupy a šije na míru pro přímé zájemce. Sám si vyrábí přesná kopyta, na kterých obuv formuje. Mužskou holeňovou obuv uzpůsobuje nositelům tak, aby maximálně usnadňovala provádění specifických tanečních pohybů při verbuňku, vrtěné a jiných tancích. Vrapení ženských čízem z Podluží realizuje sám na dřevěných formách, jiné druhy vrapení také zadává do dílny ve Svatobořicích-Mistříně. Průměrně zhotoví čtyři páry bot týdně a v současnosti nemá nástupce.

Manželé **Petr a Zlatuše Hejdovi** pracují v rodinné dílně ve svém domku na okraji Hluku (okres Uherské Hradiště) a kromě krojové obuvi vyrábí také opasky k tradičním lidovým oděvům. Petr Hejda se vyučil obuvníkem na středním odborném učilišti v Brně, jeho žena má vystudovanou Střední průmyslovou školu ve Zlíně. Pan Hejda si opravami obuvi a šitím opasků nejprve pouze přivydělával. Velká poptávka po krojové obuvi na Slovácku však manželé Hejdovi v roce 2008 přiměla k otevření vlastní obuvnické dílny. Pořízení nutného vybavení a osvojování si nových dovedností bylo náročné, potřebné

¹³ Profesionální životopis ševce Josefa Janulíka je dostupný na stránkách obce Josefov: <https://www.josefov.eu/wp-content/uploads/2010/08/zivotopis.pdf>

Implementation of Knitted and Sensorial Materials in the Fashion Industry

Oldřich Vojta

*Footwear Research Centre, University Institute,
Tomas Bata University in Zlín*

Mass production of footwear is linked to the industrial revolution, where technological advances allowed for increased production efficiency, changed fashion trends, and led to the phenomenon of so-called fast fashion. The growing consumption of footwear and the increasing ecological awareness of contemporary wearers have led to the development of alternative manufacturing methods and materials. Traditional manufacturing material – leather – still meets the expectations that wearers have for footwear. However, the tanning process, considering the amount of shoes produced, represents a disproportionate and future-unacceptable environmental burden. In response to this situation, materials resembling leather, such as Malai, Pinatex, and Muski, have been developed. These materials are more environmentally friendly but generally do not match the functional qualities of animal-derived leather.

The use of textile materials manufactured using knitting technology is now emerging as an effective solution in the footwear industry. The main advantages of uppers made in this way are their good fit to the foot, low weight, breathability, and significant reduction in manufacturing waste. Currently, knitted uppers are produced using flat and circular knitting technology, which allows for the creation of any shape in unlimited designs, without the use of seams. In 2012, knitted materials were first used in sports footwear; today, they are also used in the production of physiotherapeutic, special medical, and even fashion footwear.

The modern textile industry increasingly incorporates nanotechnology and biotechnology into its products. Intelligent textiles are being developed that can, for example, combine textile and electrically conductive fibers capable of recognizing touch gestures and functioning as a regular touch display. These fibers can be integrated into clothing and footwear, enhancing their functionality and aesthetic value.

By introducing digitalization, increasing automation, and implementing innovative technologies, we can streamline the production of textiles, clothing, and footwear. The functional requirements of traditional materials, such as leather, are maintained through precisely defined structures of knitted textiles, with the added benefit of significantly reducing waste. The ever-stricter demands for environmentally friendly clothing and footwear production are met by accurately specifying the amount of material used. Moving away from

traditional leather materials reduces water consumption and prevents its contamination. The use of electrically conductive yarns offers new ways to integrate electronics with clothing and footwear, providing a new perspective on the functional elements of these items.

Folklorní rajda – dámské kozačky

Amálie Magdaléna Mičochová
(1. ročník MGR)

useň, kov, bavlněný úplet; lepení

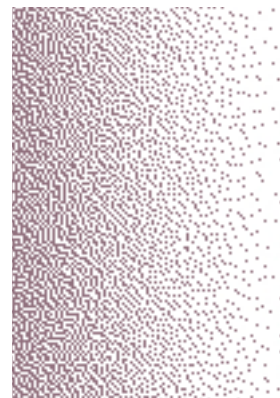
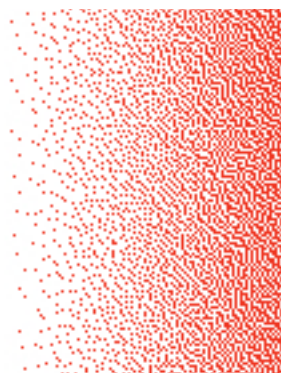
Folklorní rajda – women's boots

Amálie Magdaléna Mičochová
(1st MA)

leather, metal, cotton knit; gluing

Zvuk vysokých podpatků, zelená vlajka, rychlost, dým, zápach spálených pneumatik... i to jsou zvyky, tradice, „folklor“ typický pro automobilové závody. Má inspirace vychází z krpců, které jsou zhotoveny z netradičního materiálu – z duše pneumatiky. Nově vytvořená obuv zachovává stejný vzor perforace a výrazný tvar špičky. Aby došlo k ideovému propojení s materiálem z původního páru obuvi, je podpatek vyroben z ventilu automobilového motoru. Kozačky jsou doplněny o vysoké bílé ponožky, připomínající kopytce, které tvořily nedílnou součást krpců. Kontrastní šněrovadlo poukazuje na různé druhy zavazování krpců, barevností zároveň podtrhuje dynamiku závodů.

The sound of high heels, the green flag, speed, smoke, the smell of burning tires... these are also customs, traditions, “folklore” typical for car races. My inspiration comes from a pair of women’s peasant shoes – krpce, which are made of an unusual material – inner tube. The same perforation pattern and distinctive toe shape is preserved on the newly created pair of shoes. To conceptually connect with the original footwear material, the heel is made from an automobile engine valve. The shoes are complemented by tall white socks, reminiscent of the hooves that were an integral part of the krpce. The contrasting lacing is meant to draw attention to the different types of lacing on the peasant shoes, while also emphasizing the dynamics of the races with its colorfulness.

Ženské krpce

pryž z duše pneumatiky,
Poinelle de Sub Muute
(Rumunsko),
40.– 50. léta 20. století

Krpce – women’s peasant shoes

inner tube material,
Poinelle de Sub Muute
(Romania),
1940s–1950s

